

บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิม
บางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี*

The Role of Temple in Developing the Quality of Life for the Elderly: A
case Study of Temple in Hua Khao Subdistrict,
Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province

พระอธิการติลก เดชะสยาม, พระกิตติพงษ์ มะกรุดอินทร์, นายเจษฎา กัญยามาศ

Phra Kittipong Makrudin, Phra Atigan Dilok Dechasayam, Jedsada Kanyamas

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: petek98makrudin@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี กับการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อศึกษาเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากภาคสนามร่วมกับข้อมูลเอกสารที่ศึกษา ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการเขียนพรรณนา โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 รูป/คน เป็นตัวแทนวัด 2 วัด และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกับกิจกรรมของทางวัด

ผลการศึกษาพบว่า 1. บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีบทบาทอยู่ด้วยกัน 5 บทบาท มี 1) บทบาทผู้เผยแพร่ศาสนาธรรม ในการดำเนินงานปฏิบัติศาสนกิจ ประกอบกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย มีการดำเนินงานรณรงค์ให้มีการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ ใช้หอกระจายข่าววัดในการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และการดูแลผู้สูงอายุ 3) บทบาทการสร้างเสริมอาชีพ มีการสนับสนุนในการจัดอบรมการสร้างเสริมอาชีพในผู้สูงอายุ และการสนับสนุนการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ 4) บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ มีการมอบทุนให้กับโรงเรียน และให้หยิบยืมใช้สถานที่ในการศึกษาเรียนรู้การสร้างอาชีพจากภูมิปัญญา

* Received February 8, 2024; Revised April 25, 2024; Accepted April 29, 2024

ผู้สูงอายุ และ 5) บทบาทสาธารณสงเคราะห์ มีการดำเนินงานบูรณะปฏิสังขรณ์อารามวัด โดยให้ความสำคัญในการรองรับผู้สูงอายุ คนพิการ ในการเข้าร่วมประกอบศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลสำคัญ ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ติดบ้าน และผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวต่ำ 2. ด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่า มีปัญหาด้านการประสานงานระหว่างวัดกับชุมชน ในการร่วมดำเนินกิจกรรม เพราะเหตุด้วยภาระงานของคนในชุมชน รวมถึงผู้สูงอายุ จึงไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของทางวัดได้อย่างเต็มที่ ขาดการประสานงานจากหน่วยงานภายนอก ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชนจากความรู้ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ ในการสร้างเสริมอาชีพที่วัด มีการดำเนินร่วมกับ โรงเรียน และชุมชน 3. เสนอแนวทางการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ควรมีการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ หรือส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการสร้างเสริมอาชีพ โดยใช้ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถกระจายออกไปสู่วงกว้าง เพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชน และผู้สูงอายุ ที่เป็นการให้ผู้สูงอายุ ได้ตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง

คำสำคัญ: บทบาทวัด, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research aims to investigate the role of temples in the development of the quality of life of the elderly in Hua Khao Subdistrict, Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province. Additionally, it seeks to identify the problems and obstacles in the development of the quality of life of the elderly in temples within the area. Furthermore, the study aims to propose guidelines for enhancing the quality of life of the elderly in temples in Hua Khao Subdistrict, Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province. Qualitative research methods were employed for this study, utilizing structured interviews and document analysis. Data analysis was conducted using interpretive analysis, and findings were presented through narrative writing. The sample group consisted of 16 key informants, representing two temples and elderly participants engaged in temple activities.

The study revealed the following results: 1. The role of temples in developing the quality of life of the elderly: The case study of temples in Hua Khao Subdistrict, Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province, revealed five interconnected roles: 1) Role of spiritual dissemination: Conducting religious activities and promoting activities to enhance the quality of life of the elderly. 2) Health promotion role: Organizing

exercise programs for the elderly and providing health-related knowledge through temple newsletters. 3) Vocational enhancement role: Supporting vocational training for the elderly and promoting community products using elderly wisdom. 4) Educational support role: Providing funding to schools and utilizing school facilities for vocational training using elderly wisdom. 5) Social welfare role: Renovating temple premises to accommodate the elderly and disabled during religious events and important festivals, aiding with bedridden and poor elderly individuals. 2. Problems and obstacles encountered in temple operations: The study identified coordination issues between temples and communities in conducting activities due to community members' busy schedules, including the elderly, resulting in limited participation in temple activities. Moreover, there was a lack of coordination from external agencies and insufficient support from government or other relevant agencies in distributing community products derived from elderly wisdom for income generation. 3. Proposed guidelines for improving the quality of life of the elderly: It is recommended to establish communication and collaboration with government agencies or other relevant parties for knowledge exchange in vocational training utilizing elderly wisdom or local knowledge. This would facilitate the distribution of community products to a broader audience, thereby generating income for community members and fostering self-awareness of the elderly's value and contribution.

Keyword: The Role of Temple, Developing Quality of Life, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมาและจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขั้นสุดยอดในปี พ.ศ. 2578 โดยมีการประมาณการว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่สำคัญ โดยทุกภาคส่วนได้ให้ความสนใจแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงประชากร ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสูงสุดของประเทศ รวมถึงภาคธุรกิจต่างๆก็ให้ความสนใจเพื่อที่จะวิเคราะห์หาแนวทางเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว เพื่อช่วยลดผลกระทบ รวมทั้งกำหนดยุทธศาสตร์และวิธีปฏิบัติเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลง ที่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาทุกมิติ คณะกรรมการปฏิรูประบบรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (2558)

ซึ่งบทบาทของวัดก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมให้กับสังคมในการประกอบศาสนกิจ นอกเหนือจากการประกอบศาสนกิจ

ยังอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมทางการศึกษา การส่งเสริมด้านสาธารณสุข เป็นต้น แต่ด้วยปัจจุบันแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่หลายฝ่ายต่างให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าวเกี่ยวกับ บทบาทของวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยวัดในตำบลหัวเขามีจำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง เป็นวัดจำนวน 5 วัด ที่พักสงฆ์ 4 โดยวัดในตำบลหัวเขาได้มีการดำเนินงานเป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ภายใต้โครงการหมู่บ้านศีล 5 ในการพัฒนาฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักในศีล 5 และการพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิตพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุขให้กับประชาชนในพื้นที่ มีการเผยแผ่พระธรรมคำสอนและแนวทางวิธีปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั่วไปรวมถึงผู้สูงอายุ เป็นแนวทางนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันปรับใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ที่เกิดทางกายหรือทุกข์ที่เกิดทางใจ สามารถที่จะเข้าใจจัดการแยกแยะได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล เข้าใจต่อความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ก็ี สามารถที่จะรับรู้เข้าใจได้ มีกระบวนการคิดแยกแยะปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยที่ติดเตียงโดยส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุติดบ้านได้มีการนำถุงยังชีพไปแจกเยี่ยมเยียนสอบถามถึงความเป็นอยู่และให้กำลังใจ และยังมีการจัดกิจกรรมตามวันหยุดเทศกาลของไทยที่ได้ให้ลูกหลานในพื้นที่ที่ได้ออกไปทำงานต่างถิ่น ได้มาร่วมทำกิจกรรมกันเพื่อความสามัคคีปรองมอด และเป็นโอกาสที่ให้แต่ละครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการดำเนินงานร่วมกันของวัดกับชุมชน รวมถึงหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มคนที่เข้าวัดร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับทางวัด ทั้งนี้จึงต้องการทราบบทบาทของวัดกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุ ของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาวัด 2 วัด เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) เป็นผู้ดำเนินงานในการพัฒนา ทั้งนี้ก็เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคตตามแนวทางพระพุทธศาสนากับสังคมไทยที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อศึกษาเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

แนวคิดและทฤษฎี

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดใช้ในการศึกษาวิจัย ที่ได้ประกอบแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

1. แนวคิดบทบาทวัด “บทบาทวัด” หมายถึง สถานที่ในการดำเนินกิจการในหมู่สงฆ์ และเป็นที่สำคัญประกอบกิจกรรมของประชาชน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ขึ้นอยู่กับหน้าที่ หรือเป็นศาสนกิจหลักของพระสงฆ์ คือ การศึกษา ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมสั่งสอนประชาชน จากหน้าที่และ กิจกรรมเหล่านี้ ทำให้บทบาทของวัดได้พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ กลายเป็นจุดศูนย์กลางของคนในชุมชน หรือสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ทั้งหน้าที่ทางศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม และสังคมโดยตรง พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตโต) (2541) และสมเด็จพระธีรญาณมุนี (2527 อ้างใน มูลนิธิหลวงพ่อดำไร่ชิง และสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ 2561) ได้บอกถึงมีบทบาทวัด กล่าวโดยสรุปดังนี้ 1) เป็นโรงเรียนและสอนอบรมทางศีลธรรม วิชาการ และฝึกสายอาชีพต่างๆ กับผู้ที่มาบวชและเด็กที่มาอยู่วัด 2) เป็นสถานที่ ก่อกำเนิดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ในการสืบทอดวัฒนธรรม 3) เป็นสถานสงเคราะห์ ช่วยเหลือบุตร หลานของคนในชุมชน 4) เป็นสถานที่ปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับปัญหาชีวิต 5) เป็นสถานที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท 6) เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลมหรสพต่างๆ ของชุมชน 7) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในการรองรับจัดทำสถานที่ให้ร่มรื่นสดชื่นด้วยธรรมชาติ 8) เป็นสถานที่พบปะ ให้กับคนในชุมชนที่ได้นัดพบปะหารือ 9) เป็นสถานที่แจ้งข่าว แพร่ข่าวสาร สื่อประชาสัมพันธ์ทั้งข่าวในชุมชนและนอกชุมชน 10) เป็นสถานที่จัดกิจกรรมของชุมชนและกิจการบางอย่างของการบริหารบ้านเมือง 11) เป็นสถานพยาบาล ในการช่วยเหลือรักษาคนในชุมชน 12) เป็นสถานที่พักอาศัยสำหรับผู้เดินทาง 13) เป็นคลังพัสดุ ในการให้ชุมชนหยิบยืมใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ 14) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและให้บริการด้านพิธีกรรม 15) เป็นที่พึ่งของผู้ตาย และญาติของผู้ตายที่มีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ มูลนิธิหลวงพ่อดำไร่ชิงร่วมกับสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ (2561) ได้บอกถึงบทบาทวัดที่พึงประสงค์ ของวัดที่จัดตั้งเป็นหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตใจโดยใช้หลักธรรมเผยแผ่ไปถึงประชาชน ในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้หลากหลายและทันสมัย ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย วัด องค์กร และเอกชน ในท้องถิ่นจัดกิจกรรมโดยวัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่หลักธรรมและร่วมพัฒนาชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน 8 ประการ คือ 1) ศีลธรรมและวัฒนธรรม 2) สุขภาพอนามัย 3) สัมมาชีพ 4) สันติสุข 5) ศึกษาสงเคราะห์ 6) สาธารณสงเคราะห์ 7) กตัญญูกตเวทิตาธรรม 8) สามัคคีธรรม

2. องค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่ดี ทีมพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHOQOL Group, 1996) ได้จัดองค์ประกอบของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีไว้โดยรวม และกรมสุขภาพจิต (2545) ได้จัดทำเครื่องชี้วัดฉบับภาษาไทย ที่มีองค์ประกอบการมีคุณภาพชีวิตที่ดี 4 ด้านด้วยกัน ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย (Physical health) การรับรู้สภาพร่างกายของบุคคล ที่มีผลต่อชีวิตประจำวัน 2) ด้านจิตใจ (Psychological) คือการรับรู้ทางจิตใจของตนเอง 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationship)

คือการรับรู้ด้านความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

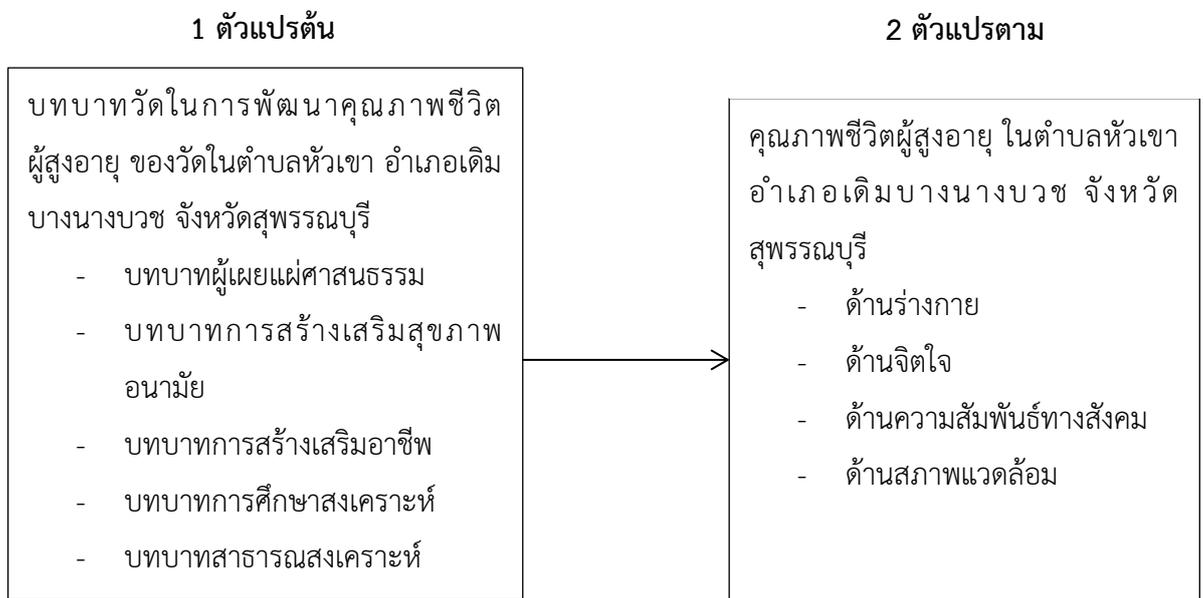
3. นิยามผู้สูงอายุ “ผู้สูงอายุ” เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขว่ามีอายุมาก โดยนับตามอายุตั้งแต่เกิด ที่บางอาจใช้อีกคำว่า “ผู้สูงวัย” โดยพจนานุกรมราชบัณฑิตให้ความหมายว่า “คนชรา” คือ คนแก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม ส่วนองค์การอนามัยโลก (WHOQOL) และองค์การสหประชาชาติ (UN) ใช้คำภาษาอังกฤษว่าของผู้สูงอายุว่า Older Person or Elderly Person ที่องค์การสหประชาชาตินิยามว่า “ผู้สูงอายุ” คือ ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป เป็นการนิยามตามอายุตั้งแต่เกิด (มนันญา ภูแก้ว (ม.ป.ป.))

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยบทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครั้งนี้ได้หลายมีท่านที่ได้ศึกษา โดย พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตโตและคณะ (2560) ศึกษาบทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่าวัดมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักวิชาการทั่วไปและแนวทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกัน โดยวัดได้มีบทบาทในการพัฒนาคือ 1) ด้านสุขภาพ ที่เน้นการรับผิดชอบต่อสุขภาพโภชนาการ และการออกกำลังกาย สร้างความสมดุลระหว่างสุขภาพจิตและกายที่เหมาะสม 2) ด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นการวางแผนจัดงบประมาณ และลดรายจ่าย พร้อมหลักสุขของคฤหัสถ์ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเน้นการเข้าร่วมกิจกรรมสังคมต่างๆ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้วยหลักสังคหวัตถุธรรม 4) ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่เน้น คือ การปรับตัวเข้าหากันของผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว และติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ด้วยหลักพรหมวิหารธรรม 5) ด้านทัศนคติในการดำรงชีวิต ที่เน้นคุณลักษณะของสุขภาพจิตที่ดี และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม พร้อมกับปฏิบัติสมณวิปัสสนากรรมฐานรับรู้ความเป็นจริงของร่างกาย ผ่านกิจกรรมของทางวัด นอกจากนั้น อุบลวรรณ ภาวนันท์ และคณะ (2561) ได้ศึกษาบทบาทของ “วัด” ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตแบบอิสระและสามารถที่จะให้คุณค่ากับครอบครัวและสังคม ที่ศึกษาบทบาทและปัจจัยที่วัดไร้ซึ่ง ใช้ในการส่งเสริมผู้สูงอายุ พบว่า บทบาทอยู่ด้วยกัน 6 บทบาท คือ 1) บทบาทการปกครอง บทบาทนี้มีทุกวัดมีหน้าที่ประจำคือ ทำกิจกรรมทางศาสนาทั้งต่อตนเองและต่อพุทธศาสนิกชนที่มาวัด สร้างกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่นการสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม 2) บทบาทด้านงานศาสนศึกษา มีการใช้กิจกรรมศาสนบริการในการส่งเสริมจัดตั้งหน่วยพุทธมามะกะที่มีผู้สูงอายุมาทำหน้าที่ต่างๆ สอนธรรมศึกษาแก่ผู้สูงอายุ เทศนาสอนธรรม สวดมนต์ประจำแก่ผู้สูงอายุ 3) บทบาทงานการศึกษา สงเคราะห์ มีการให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการให้ทุนการเรียน อบรมอาชีพฟรี 4) บทบาทงานเผยแผ่ศาสนาธรรม มีการจัดกิจกรรมทางศาสนพิธีให้กับผู้สูงอายุในราคาประหยัดและเรียบง่ายเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของวัดไร้ซึ่งและชุมชน 5) บทบาทงานด้านสาธารณูปการ มีการให้สถานที่วัดเป็นศูนย์รวมในการชุมนุมของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมในโอกาสต่างๆ มีการจัดตั้งอาคารชมรมผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายพัฒนาสุขภาพที่ดี มีสังคมของตนเอง 6) บทบาทสาธารณสงเคราะห์

มีการจัดกิจกรรมจัดหน่วยและให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุที่มีทุกข์ มีการจัดฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยรวมทั้งมีโรงศพฟรี มีกิจกรรมช่วยความยากจนผู้สูงอายุ ด้วยปัจจัยด้านเงินงบประมาณของวัดไร่ขิง รวมถึงเงินบริจาค และด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

กรอบแนวคิด

การศึกษาบทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ตัวแปรต้นได้สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมออกมาเป็น 5 บทบาท และตัวแปรตามนั้นได้นำองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่ดีขององค์การอนามัยโลกทั้ง 4 ด้าน มาใช้เป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาบทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี การศึกษาครั้งนี้จะใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ ตัวแทนวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 วัด 4 ที่พักสงฆ์ โดยผู้วิจัยเลือกศึกษา 2 วัด และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งหมด 695 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

โดยมีตัวแทนวัด จำนวน 10 รูป/คน โดยจะมีวัดน้ำพุ และวัดตอตกตาโพธิ์ และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกับกิจกรรมทางวัด จำนวน 6 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ และมีมาตรฐานเดียวกัน โดยมีการกำหนดไว้ล่วงหน้า ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่ใช้โดยหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญจากการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบตรวจสอบแบบสัมภาษณ์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล และรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีเขียนพรรณนา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกกลุ่มคำอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อมๆ กับการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ อย่างลึกซึ้ง

ผลการวิจัย

1. การศึกษาบทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จากการที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีการคัดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากตัวแทนวัดที่เป็นพระสงฆ์ที่อาศัยภายในวัด และคนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัด ในการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 10 รูป/คน และผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมกับทางวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 6 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับการวิเคราะห์เทียบกับเอกสาร บทบาทวัดกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัดจะมีบทบาทการพัฒนาอยู่ด้วยกัน 5 บทบาท มีดังนี้

1.1 บทบาทผู้เผยแพร่ศาสนาธรรม ดำเนินงานปฏิบัติตามศาสนกิจวันสำคัญทางศาสนา และในวันเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันครอบครัวที่ให้มีการรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุในช่วงเทศกาลสงกรานต์ รวมถึงการการสวดมนต์ข้ามปีที่ได้ส่งเสริมแรงศรัทธาในครอบครัวได้พากันมาทำกิจกรรมร่วมกันที่เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว รวมถึงเป็นการสร้างความสามัคคีอันดีกับคนในชุมชน เป็นผู้นำทำกิจกรรมเผยแพร่หลักธรรมในทุกวันพระ มีการเปิดหอกระจายข่าวของวัดให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมให้แก่งคิดในการดำเนินชีวิต และเทศน์สนทนาธรรมในทุกวันพระและในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ประกอบกิจกรรมทำวัตรสวดมนต์และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้กับบุคคลทั่วไปและผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุมากกว่าบุคคลทั่วไปหรือผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน

ทั้งนี้ก็ได้มีการรณรงค์เชิญชวนลูกหลานของผู้สูงอายุที่เข้ามาวัดอยู่แล้ว มาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน และเป็น การได้เข้ามาดูแลสูงอายุด้วยในตัว ที่พบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมต่างมีมุมมองทัศนคติที่ดีขึ้นต่อการดำเนินชีวิต ลดการด้อยค่าในตนเองลงได้ เข้าใจภาวะการเปลี่ยนแปลงของตนเองและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ไป มีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นในสังคม ที่แต่ละครอบครัวรวมถึงผู้สูงอายุให้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี ตามวาระโอกาสที่ตนเข้าร่วมได้ โดยวัดได้ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนคนในชุมชนและคณะกรรมการของทางวัด ในการ ประชาสัมพันธ์ณรงค์ให้ญาติโยมเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับทางวัด อย่างเช่น วันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลต่างๆ รวมถึงการประชุมร่วมกันระหว่างวัดกับญาติโยมในชุมชนหรือคณะกรรมการภายในวัด และคนอื่นๆในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานของวัด โดยมีลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

1.2 บทบาทการส่งเสริมสุขภาพอนามัย วัดได้ใช้หอกระจายข่าวของวัดเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ ในการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ ความรู้ทางแพทย์วิถีธรรม แพทย์แผนไทย วิธีการดูแลสุขภาพ ให้กับ คนในชุมชนได้ฟังในวันพระ และโอกาสสำคัญต่างๆของทางวัดควบคู่ไปกับการเผยแพร่ธรรมะ ให้ตระหนัก ถึงการดูแลสุขภาพรวมถึงการให้ความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ที่บ้าน โดยตระหนักและเข้าใจ ภาวะการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ โดยผู้ดูแลต้องรักษาสุขภาพจิตใจเข้าใจต่ออารมณ์ตนเองเป็นสำคัญ ใน การช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ นอกเหนือจากความรู้วิธีการรักษาทางการแพทย์ มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย ภายในผู้สูงอายุ โดยมีหอประจำโรงพยาบาลประจำตำบล และสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อส.ม.) มาช่วยให้ความรู้และให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายด้วยตนเองที่จะทำอยู่เป็นประจำเดือนละ 2-3 ครั้ง ที่ได้ประสานงานกับผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการของทางวัด ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนชัก จูงให้มีการมาออกกำลังกายภายในชุมชน โดยใช้สถานที่ของวัดในการดำเนินกิจกรรม โดยผู้สูงอายุต่างก็มี การส่งเสริมสุขภาพที่ดี มีการดูแลสุขภาพ ทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ ร่วมกับการได้รับความดูแลจาก ครอบครัว และการเข้ามามีส่วนร่วมการออกกำลังกาย เสริมจากการออกกำลังกายที่ประจำอยู่ที่บ้าน เช่น การทำสวน รดน้ำต้นไม้ หาหน่อไม้ หาผืนเผาถ่าน เป็นต้น

1.3 บทบาทการสร้างเสริมอาชีพ วัดได้ให้การสนับสนุนด้านสถานที่ในการ และกิจกรรม การทำน้ายาล้างจานสร้างเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ที่ได้รับการอบรมจากกลุ่มชมรมแม่บ้านตำบลหัวเขา มีการสนับสนุนส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนโดยการปลูกมะนาว เพื่อจะแปรรูปทำเป็นผลิตภัณฑ์ โดยใช้ภูมิปัญญาความรู้ความเชี่ยวชาญจากผู้สูงอายุมาเป็นผู้ให้ความรู้ด้านการเพาะปลูกปักชำ ที่สอนให้กับเยาวชนและบุคคลทั่วไปรวมถึงผู้สูงอายุเพื่อสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน เป็นการให้ความสำคัญเห็นคุณค่าในผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากรายได้หลักที่ตนมีอยู่ และยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้ตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง โดยผู้สูงอายุต่างก็เข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุได้เห็นคุณค่า รู้สึกดีตนมีคุณค่า รู้สึกดีสนุกที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และรู้สึกว่าตนยังเป็น ส่วนหนึ่งของสังคม โดยเป็นดำเนินงานร่วมกันกับโรงเรียน วัด และคนในชุมชน โดยวัดเป็นผู้สนับสนุนให้ วิทยานิยมใช้สถานที่อุปกรณ์ และทุนอุดหนุน

1.4 บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ มีการมอบทุนให้กับโรงเรียน ในการเรียนรู้ศึกษาการ กระษेत्रกรรมจากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ และคนในชุมชนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการ เรียนรู้การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ร่วมกับคนในชุมชน การทำน้ำกระเจี๊ยบที่เป็นพืช เศรษฐกิจในพื้นที่ และน้ำอื่นๆ โดยให้มีการใช้สถานที่ และหีบยี่มอุปกรณ์เครื่องใช้ของวัด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ ที่ได้สอดแทรกธรรมะ แง่คิดแนวทางแก้ไขปัญหาในการ ปรับมุมมองทัศนคติ ให้กับผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกสบายใจ และสนุกที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชึ่งกันและกัน

1.5 บทบาทสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการดำเนินงานการทำนุบำรุงศาสนสถานและอาคารภายใน วัดเพื่อรองรับผู้ที่เข้ามาร่วมพิธีกรรมทางศาสนา สวดมนต์ทำวัตรและปฏิบัติธรรม โดยให้ความสำคัญกับ การรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ให้มีทางเดินขึ้นสำหรับคนพิการกับผู้สูงอายุที่เป็นทางเนินเรียบขึ้นและ ขึ้นบันไดที่ต่ำเพื่อให้เหมาะกับการเดินขึ้นลงของผู้สูงอายุ มีอากาศถ่ายเทไวเวกเจียบสงบให้กับผู้สูงอายุที่เข้า มาปฏิบัติธรรมถือศีลอุโบสถ ให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกผ่อนคลายนอกเหนือจากการรองรับบุคคลทั่วไป ทั้งยัง พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจที่ได้เข้ามาบำเพ็ญกุศลสวดมนต์ทำวัตรปฏิบัติธรรม และประกอบพิธีกรรม มีการรวมกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนกันของผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมร่วมกัน สภาพแวดล้อมอากาศถ่ายเทได้ สะดวกที่ทำให้เกิดความรู้สึกสบายผ่อนคลาย สามารถเดินเห็นได้สะดวก อีกทั้งวัดได้มีการดำเนินงานในการ สงเคราะห์ช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน เพราะวัดเคยได้รับการอุปฐาก จากญาติโยมในสมัยที่ยังแข็งแรงคืออยู่ เมื่อญาติโยมมีอายุมากขึ้นด้วยสภาพร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวย ช่วยเหลือตนเองได้ยาก และบางคนป่วยเป็นโรคร้ายแรงจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ วัดจึงต้อง ออกไปเยี่ยมเยียนไปให้กำลังใจ นำสิ่งของอุปโภคบริโภคพร้อมทั้งเงินปัจจัยไปมอบให้ มีการติดต่อ ประสานงานกับผู้นำชุมชนในการสอบถามข้อมูลบ้านของผู้สูงอายุที่อยู่ติดเตียง ผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่ต่ำ ผู้สูงอายุต่างรู้สึกยินดีที่ได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือ จากทางวัด และทำให้คนในครอบครัวรวมถึงผู้สูงอายุต่างมีกำลังใจ โดยวัดมีการติดต่อประสานงานกับวัด ในตำบลหัวเขาหรือเขตอำเภอเดียวกัน รวมถึงผู้มีจิตศรัทธาในการรวบรวมสิ่งของบริจาคอันรวมถึงทุน ทรัพย์ เพื่อนำสิ่งของพร้อมทั้งเงินปัจจัยไปมอบให้ในแต่ละบ้าน บางครั้งก็จะประสานงานให้กับคนใน ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับทางวัดไปแจกแทน มีการรับส่งผู้สูงอายุโดยจะประสานงานให้คณะกรรมการนั้น ส่งผู้สูงอายุถึงที่บ้าน รวมถึงการเลี้ยงอาหารกลางวันให้กับผู้สูงอายุที่ได้เข้ามาร่วมพิธีกรรมทางศาสนา สวด มนต์ไหว้พระรวมถึงการปฏิบัติธรรมในทุกวันพระทั้งในและนอกพรรษา ที่เป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำของ ทางวัดในการพัฒนาจิตใจ ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้มีกำลังใจ และสามารถมีมุมมองทัศนคติที่ดีต่อตนเองและคน อื่นๆในสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น ไม่รู้สึกว่าตนเองแปลกแยกหรือโดดเดี่ยว ทั้งทางวัดยังช่วยเหลือบริการ ทางด้านน้ำดื่มให้กับญาติโยมที่มาออกกำลังกาย รวมถึงการให้บริการช่วยเหลือด้านน้ำดื่มให้กับญาติโยมที่ เข้ามาช่วยทางวัดปรับภูมิทัศน์ภายในวัด และในชุมชนโดยรอบ

2. จากการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ามีปัญหาด้านการติดต่อประสานงานระหว่างวัดกับชุมชน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนรวมถึงการเข้าร่วมกับกิจกรรมที่ทางวัดได้มีการดำเนินงานเท่าที่ควร เพราะ ภาระงานของคนในชุมชนที่เป็นช่วงของคนวัยทำงาน ถึงแม้ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปยังทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ เพราะส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวที่น้อย จึงเป็นเหตุให้คนในชุมชนไม่สามารถสละเวลามาร่วมดำเนินการกับกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับวัดได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการที่วัดกับโรงเรียนและคนในชุมชนได้มีการทำโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนและผู้สูงอายุ ที่เป็นเหตุให้ต้องล้มเลิกไป เพราะไม่สามารถกระจายสินค้าในวงกว้างได้ ไม่สามารถเพิ่มรายได้จากการส่งเสริมอาชีพดังกล่าว จึงเป็นเหตุต้องหยุดไป แต่ยังมีร่วมกันทำระหว่าง โรงเรียน ผู้สูงอายุ และคนในชุมชน ในงานสำคัญของทางวัด เช่น งานประจำปี ทอดกฐิน เทศน์มหาชาติ เป็นต้น เพื่อเลี้ยงแจกจ่ายให้กับคนที่เข้ามาร่วมงาน

3. จากการศึกษาหาแนวทางและเสนอแนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จากการได้เข้าไปสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวัด พบว่า อาจจะต้องมีการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการขับเคลื่อนส่งเสริมอาชีพส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนและผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จ โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ วัดอาจจะต้องส่งเสริมให้มีการสร้างรายได้เสริมกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนอีกครั้ง เพราะแต่ละชุมชนของวัดต่างมีผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยกัน เช่น การทำน้ำกระเจี๊ยบที่เป็นพืชเศรษฐกิจของคนในชุมชน การสานตระกาดด้วยผักตบชวา ที่จะเป็นการส่งเสริมการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน และยังจะต้องการจัดหาโต๊ะเก้าอี้และสิ่งของเครื่องใช้อาหารเครื่องดื่มและยาสามัญประจำบ้าน ไม้คอยให้บริการผู้สูงอายุที่เข้ามาปฏิบัติธรรม และทำพิธีกรรมทางศาสนา เพราะผู้สูงอายุต้องการการพัฒนาด้านจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ ดูแลจัดการอารามวัดให้สะอาดร่มรื่นให้เกิดความรู้สึกสงบผ่อนคลายเพื่อรองรับกับผู้ที่เข้ามาในวัด

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในวัดอุประสงค์ที่ 1. วัดมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอยู่ด้วยกัน 5 บทบาท มี 1) บทบาทผู้เผยแผ่ศาสนาธรรม ในการดำเนินงานปฏิบัติศาสนกิจวันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลสำคัญ หนุนรงค์การทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ ในการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว และความสามัคคีในชุมชน เผยแผ่ธรรมะในทุกวันพระ ผ่านหอกระจายข่าววัด และการเทศ

สนทนาธรรม โดยมีการประสานกับคนในชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับทางวัด ที่มีลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย 2) บทบาทการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย มีการรณรงค์ให้ผู้สูงอายุได้มาการออกกำลังกายร่วมกัน ใช้หอกระจายข่าวของวัด เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและวิธีการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ที่บ้าน 3) บทบาทการสร้างเสริมอาชีพ ดำเนินกิจกรรมสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนและการทำเกษตร จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ และคนในชุมชน ร่วมกับทางโรงเรียน คนในชุมชนและผู้สูงอายุ มีการดำเนินกิจกรรมอบรมสร้างเสริมอาชีพ จากชมรมแม่บ้านตำบลหัวเขา โดยวัดสนับสนุนการหิยืมใช้สถานที่ 4) บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ มอบทุนให้กับโรงเรียนให้มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้การทำเกษตร สร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และคนในชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยให้คำปรึกษากับผู้สูงอายุที่เข้ามาปฏิบัติธรรม และสอดแทรกธรรมะ แง่คิดแนวทางแก้ไขปัญหให้กับผู้สูงอายุ 5) บทบาทสาธารณสุขสงเคราะห์ วัดได้ดำเนินงานบูรณะปฏิสังขรณ์ รวมถึงสาธารณูปโภคต่างๆ เพื่อรองรับพุทธศาสนิกชน โดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และคนพิการ ในการเข้ามาร่วมปฏิบัติศาสนกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ติดบ้าน และผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวต่ำในการช่วยเหลือของอุปโภคบริโภครวมถึงทุนทรัพย์ โดยประสานงานรวบรวมสิ่งของบริจาคทุนทรัพย์จากวัดในเขตตำบลและในอำเภอเดียวกัน และผู้มีจิตศรัทธา ในการช่วยเหลือสงเคราะห์ สอดคล้องกับการศึกษาของ คุณอุบลวรรณ ภาวนันท์ (2561) ด้านบทบาทเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ ที่ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมอบทุนการศึกษา สร้างเสริมอาชีพ ความรู้ตามสมัยในการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินชีวิต บทบาทด้านสาธารณสุขประการ โดยใช้สถานที่วัดเป็นจุดศูนย์กลางดำเนินกิจกรรมในผู้สูงอายุ บทบาทสาธารณสุขสงเคราะห์ ช่วยสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ยากจน เมื่อมีงานศพช่วยเหลือสิ่งของอุปโภคบริโภคและทุน ให้กับผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง พร้อมแนะนำความรู้การรักษาให้กับครอบครัวผู้ดูแล และบทบาทงานปกครอง เป็นบทบาทที่ทุกวัดมีหน้าที่ประจำคือ ต้องทำกิจกรรมทางศาสนาทั้งของตนเองและพุทธศาสนิกชนที่มาวัด มีการจัดการและดำเนินการช่วยเหลือสังคมตามภารกิจที่รับผิดชอบในฐานะองค์กรศาสนาและสถาบันสังคม เช่น การสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม จัดทำที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ และช่วยเหลือประเด็นต่างๆที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ที่ศึกษาบทบาทและปัจจัยที่วัดไร้ซึ่งใช้ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตแบบอิสระและสามารถที่จะให้คุณค่ากับครอบครัวและสังคม อีกทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตฺโตและคณะ (2560) ด้านการใช้หอกระจายข่าวของวัดในการให้ความรู้การดูแลสุขภาพตามหลักพุทธธรรมให้กับผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปโดยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ในการการเข้าร่วมกิจกรรมสังคมต่างๆ ในการช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ที่ให้มีการปรับตัวเข้าหากันของผู้สูงอายุ และสมาชิกในครอบครัว และด้านทัศนคติในการดำเนินชีวิต คือเน้นให้มีสุขภาพจิตที่ดีสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี ควบคู่ไปกับการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา ทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของดำรงศักดิ์ มีสุนทร (2556) ด้านความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือข่าย โดยมีระดับความพัน้อยู่ด้วยกัน 3 ระดับ มี 1) ระดับปัจเจกบุคคล ที่สัมพันธ์กันกับบทบาทของพระสงฆ์

ที่เป็นเครื่องชี้วัดการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ระหว่างวัด โรงเรียน และคนในชุมชน 2) สถาบันภายในชุมชน ที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม มี บ้าน วัด โรงเรียน สาเหตุคือการเข้ามาทำหน้าที่ตามเป้าหมายของแต่ละฝ่าย หรือมีส่วนร่วม เพื่อผลักดันกิจกรรมต่างๆบรรลุผลสำเร็จ 3) เครือข่ายนอกชุมชน ที่มีการระดมทุนหรือทรัพยากรมาให้แก่ชุมชน และอย่างที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุทธ์โต) (2541) ได้กล่าวถึงบทบาทวัดไว้ว่า วัดเป็นเสมือนโรงเรียนและสอนอบรมศีลธรรม เป็นสถานสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นที่แนะนำให้ คำปรึกษาปัญหาชีวิต เป็นสถานที่พบปะปรึกษาหารือทำกิจกรรมชุมชนและทางราชการ เป็นสถานที่ พักผ่อนหย่อนใจ จากการจัดสถานที่ที่ร่มรื่นสงบตามธรรมชาติ เป็นสถานที่แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ทั้งข่าว ในวัดและนอกชุมชน เป็นคลังพัสดุในการหยิบยืมของเครื่องใช้ต่างๆ ในการใช้ทำกิจกรรมร่วมงานทางวัด ที่ประกอบศาสนกิจและให้บริการด้านพิธีกรรม

จากการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาในเรื่องของการติดต่อประสานงานกับคนใน ชุมชน ที่ไม่สามารถมาร่วมกับกิจกรรมหรือการดำเนินการของทางวัดได้ดีเท่าที่ควร รวมถึงผู้สูงอายุเอง เพราะ คนในชุมชนส่วนใหญ่รวมถึงผู้สูงอายุยังมีภาระงานที่ยังต้องหาเลี้ยงชีพอยู่ เนื่องจากฐานะทาง เศรษฐกิจในครอบครัวยังต่ำ ที่ต่างจะต้องหารายได้มาเลี้ยงชีพและคนในครอบครัว เป็นเหตุที่ทำให้คนใน ชุมชนรวมถึงผู้สูงอายุเอง จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจการการดำเนินงานของวัดได้ไม่เต็มที่ นอกเหนือ วันหยุดเทศกาล รวมถึงขาดการสนับสนุนจากรัฐในการสนับสนุนสินค้าผลิตภัณฑ์ในชุมชน ที่สอดคล้อง กับงานวิจัยของดำรงศักดิ์ มีสุนทร (2556) จากการศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคของความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับ ชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมติกับชุมชนนามสมมติ จังกาฬจนบุรี พบว่า ในขณะนั้นวัดกับชุมชนไม่ได้ เกิดปัญหาใด แต่ทางผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในอนาคตอาจเกิดขึ้นในอนาคตจากผลพวง การพัฒนาของชุมชน ที่บ้าน วัดและโรงเรียน ได้มีการพัฒนาจนถึงจุดอิ่มตัว จนฐานเศรษฐกิจอิ่มตัว บ้านและ โรงเรียนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง จากเดิมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน อาจเปลี่ยนแปลงไปให้ทั้ง 3 สถาบันดำรงอยู่แบบตัวใครตัวมัน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามระบบทุนนิยมทั้งวิถีชีวิต การทำเกษตรจากเดิม ช่วยกันทำนา เปลี่ยนกันการจ้างแทน และแหล่งหารายได้ ซึ่งได้เกิดขึ้นกับกรณีชุมชนของเครือข่ายวัด ด้วยการพัฒนาชุมชนเมืองจนขยายจนครอบคลุมชุมชนในชนบท ด้วยโครงสร้างพื้นฐานและฐานทาง เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของผู้คน การทำเกษตรก็เป็นการจ้างทำเป็นส่วนใหญ่ นอกจากคนในครอบครัว ช่วยกันทำ ส่วนคนวัยหนุ่มสาวต่างก็เข้าเมืองหรือหาแหล่งทำงานที่ต้องห่างไกลบ้านออกไป ส่วนผู้สูงอายุ หรือบุคคลทั่วไปที่ยังอาศัยอยู่ในพื้นที่ ส่วนใหญ่ก็ทำการเกษตรด้วยระบบทุนนิยม หารับจ้างเป็นกรรมกร ผู้รับเหมา เก็บผักหาปลาขาย และรับจ้างทำเกษตรทั่วไป ด้วยรายได้ที่น้อยหรือมีก็น้อยสำหรับจุนเจือ ครอบครัว จึงทำให้ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนถอยห่างลงจากต่างจากเดิมแต่อดีต เพราะภาระงาน ฐานเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวที่แตกต่างกัน ถึงอย่างนั้นชุมชนก็ยังให้ความสำคัญกับการมีอยู่ของวัด กับบทบาทของวัดยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันกับคนในชุมชน ด้วยความเชื่อวัฒนธรรมและประเพณีที่ ยังมีอยู่ยังคงไว้ได้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ดังที่คุณดำรงศักดิ์ มีสุนทร (2566) ได้ศึกษาและ ค้นพบอีกว่า ปัจจัยที่จำทำให้ความสัมพันธ์นั้นยั่งยืน มีอยู่ 2 อย่าง คือ ระบบความเชื่อหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในวัดหรือศูนย์ร่วมจิตใจของชุมชน หรือการออกพระเครื่องของทางวัด และลักษณะนิสัยของคนในชุมชน ที่จะมินิสัยเอื้อเพื่อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือในครั้งยามที่เดือดร้อนเป็นถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ลักษณะนิสัยอย่างนี้ ส่งผลให้มีความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

จากการศึกษาในวัดอุประสงค์ที่ 3 พบว่า จากการศึกษาแนวทางและเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัดอาจต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานรัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสร้างอาชีพเสริมให้กับคนชุมชน และผู้สูงอายุในการสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ สามารถเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนรวมถึงสูงอายุได้ โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ ที่จะสอดคล้องกับการศึกษาของคุณประสิทธิ์ สระทอง (2560) กับการศึกษา “บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21” ด้วยหลักการประสานความรู้เพื่อพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่พระสงฆ์ต้องเป็นสื่อกลางประสานความรู้จากภายในและภายนอกสังคมเข้าไปใช้ประโยชน์และสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของสังคม ในลักษณะการบูรณาการที่มีการพัฒนาพร้อมๆกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กระบวนการเรียนรู้และค่านิยมอันดีด้วย 1) เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ระหว่างวัดกับสังคม เพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของสมาชิกในสังคม 2) การรักษาและเสริมสร้างศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน เน้นการถ่ายทอดและต่อยอดในการภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัยพัฒนา และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 3) สร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นพร้อมทั้งพันธมิตรด้านการกิจการพาณิชย์ระหว่างสังคมและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน 4) สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ และสร้างจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตอย่างถูกวิธีที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของวัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีดังนี้

1. วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ควรมีการส่งเสริมการสร้างสุขภาวะที่ดีในผู้สูงอายุ ให้มีการจัดหาหนังสือคู่มือการดูแลสุขภาพแจกจ่ายให้กับผู้สูงอายุหรือครอบครัวภายในชุมชน ควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ ทั้งแนวทางวิชาการทั่วไป แพทย์แผนไทย แพทย์วิถีธรรม ตามแนวทางพุทธศาสนา
2. วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ควรมีการติดต่อประสานงานกับทางสาธารณสุขประจำตำบล จัดตั้งหน่วยออกตรวจสุขภาพผู้สูงอายุและคนในชุมชนเป็นประจำทุกๆ 3 เดือน พร้อมทั้งให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ รวมถึงส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม

3. วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จะต้องมีการส่งเสริมอาชีพ การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้ความรู้จากภูมิปัญญาเดิมของเหล่าผู้สูงอายุ ที่เชื่อมโยงจากความรู้จาก การประสานงานกับเครือข่ายหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างเสริมกิจกรรมสร้างผลิตภัณฑ์ ชุมชน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน รวมกลุ่มกันในการสร้างเสริมอาชีพ ที่จะป็นรายได้เสริม ให้กับคนในชุมชนและผู้สูงอายุ

4. วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ควรที่จะให้การศึกษา สงเคราะห์ให้กับผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุได้มีการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนได้ตลอดชีวิต รวมถึง บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องของวัดจะต้องการศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

5. วัดในตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ควรจะมีการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานรัฐ เอกชน รวมถึงคนในชุมชน หรือส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย และแผนการดำเนินงานของวัดต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ
2. ควรมีการวิจัยหาแนวทางการสร้างเครือข่ายของวัดต่างๆ ในการดำเนินงานการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
3. ควรศึกษาวิจัยถึงหลักธรรมทางศาสนาที่วัดต่างๆ ที่ได้มีการปรับประยุกต์ใช้ในการส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการปฏิรูประบบรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. (2558). **สรุปข้อเสนอการ ปฏิรูป ระบบ เพื่อ รองรับ สังคม ผู้ สูง อายุ**. สืบค้น 28 กันยายน 2566 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/previewer.php>
- โครงการจัดทำโปรแกรมสำเร็จรูปในการสำรวจสุขภาพจิตในพื้นที่ . (2545). **เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของ องค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย**. สืบค้น 28 กันยายน 2566 จาก <https://dmh.go.th/test/download/files/whoqol.pdf>
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมติกับชุมชน นามสมมติจังหวัดกาญจนบุรี** (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประสิทธิ์ สระทอง. (2560). **บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21**. วารสารศิลปกร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(1), 936-951.

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทนต์และคณะ. (2560). บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
กรณีศึกษาวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 735-751.

พระธรรมปิฎก ป.อ.ประยุตโต. (2541). **กฐินสู่ธรรม** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
ม นั ญ า ภู่ แ ก้ ว . (2 5 4 6) . **ร ัฐ ส ท ธิ** . ส ี บ ค ั น 2 8 ก ั น ย า ย น 2 5 6 6 จ า ก
https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1536

มูลนิธิวัดหลวงพ่อไร่ชิง. (2561). **คู่มือการปฏิบัติงาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล** (พิมพ์ครั้งที่1).
ราชบุรี: เมืองราชการพิมพ์.

อุบลวรรณ ภวกานันท์ และคณะ. (2562). บทบาทของ“วัด ” ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ดำเนินชีวิต
แบบอิสระและสามารถที่จะให้คุณค่ากับครอบครัวและสังคม. วารสารศิลปกร สาขา
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 12(2) 1223-1237.